

Učiteljski TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celi poli. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in razpošiljanje oskerbuje založništvo.

List 13.

V Ljubljani, 1. julija 1877.

Tečaj XVII.

Pedagogični pogovori.

(Spisuje Jos. Ciperle.)

13.

Stariši želé, da so njihovi otroci zdravi, terdni, prijazni, ubogljivi, pridni, razumni in še več družega. V ta namen skerbé že od rojstva za njihov blagor, jim dajo lepe nauke, kako se morajo vesti, kaj morajo storiti in kaj opustiti. Ta želja je v resnici lepa; ali vselej ni posne-manja vredno, kako jih napeljujejo do tacega ravnanja in vedenja. Vendar oni mislijo, da je vse le tako prav, kakor store. Težavno jim je tudi dopovedati, da bi bilo bolje, ako bi ravnali drugače z otroci. Ako imajo ljudje lastne otroke, menijo takoj, da so že pedagogi, da so z otrokom vred dobili to vednost. Vendar motijo se. Za otroka ne more človek nikdar preveč in premalo učen biti. — Čudno, poreko mnogi, kako moreš pač v en koš spraviti besedi: preveč in premalo. Prav lahko. Človek ne vé nikdar preveč sredstev, s kterimi naj odgojuje otroka, nikdar mu ni znanih preveč potov, po kterih vpliva na njega, nikdar nima preveč razuma, da bi bilo vse to prav, kar stori ž njim. Celó, kar meni, da je najbolje za otroka, je dostikrat najbolj napačno in najškodljivejše. Premalo učen pa ni, ker mu dostikrat pripoveduje stvari, ki niso za-nj, ga vadi v predmetih, ki še odraslim prizadevajo mnogo težav. Tako n. pr. je napačno, ako govori ž njim tako, kot z odraslimi, ako stavlja take terjatve na njegov razum, kot na odraslega, ako ga pusti učiti se v prezgodnji mladosti različnih jezikov in ved. Tako se odgajajo oni prezgodnji modrijani, ki so pa v resnici bolj nevedni, kot najnevedniši otroci.

Da so otroci zdravi, je potrebno, da imajo tečna in svoji starosti

primerna jedila in dobra oblačila. To še precej razumejo stariši, ako ravno tudi v tem niso nezmotljivi. Ako je kaka jed škodovala otroku, mu je ne dadó več, in ako se je prehladil, ga zavijó v toplo obleko. To je seveda najnaravniša pot in prava tudi. Ako se kdo osmódi, ne gre več blizu ognja. Ali je pa treba, da si otrok pokvari želodec, ali je potrebno, da se prehladi? Kakor je v naši moči iz prehlajenega otroka narediti zopet zdravega, in kakor nam je mogoče njegov pokvarjen želodec ozdraviti; tako ga zamoremo tudi ohraniti pred prehlajenjem in pred pokvarjenim želodcem. Kmečki otroci si ga ne pokvariyo tako lahko. Hrana, ki jo vživajo je bolj groba; in ako se je navadil želodec prebavljati jo, mu tudi ni težko prekuhati gosposke hrane. Ako pa pri gosposkih jedilih niso tako zdravi in terdni, prihaja od tod, ker so ji primešane marsiktere snovi, ki so škodljive zdravju in so le za pomehkuženje telesa. Gospoda si pa na kmetih kmalu preobloži želodec, in potem pravi zaničljivo: kako more človek jesti take jedí! ali se pa opravičuje: kmet ima ves drugačen želodec kot mi!

Ravno tako je z obleko. Kmečki deček teče bos po snegu, pa se mu nič ne zgodi; gosposki je pa zavit in zavit, pa se še prehladi. „Kmet je kmet“, se reče na to. Res, kmet je kmet, ali človek je kot vi. Njegovo truplo obstoji iz istih snovi kot vaše, tedaj tudi njegov želodec in njegova koža. Ko je prišel na svet je imel ravno tako mehke želodec in ravno tako občutljivo kožo, kot vaši otroci. Sesal je mleko in povijali so ga kot vi svoje otroke. Ali niso ga tako skerbno skrivali pred vsako sapico, niso ga tako valjali po rokah, kot jih vi. Vi ga pa skrivate pred vsakim zračkom, in ako ste potem enkrat tako nemarni, da ga pustite brez čuvaja, se lahko zgodi, da potegne veterček čez njega in bolan je. S tem pa nisem izrekel, da mu dajte jesti, kar poželi njegovo serce, ali da ga postavljate na kraje, kjer veter piha najhuje. Tudi kmet tega ne stori, ali tudi ne njeguje ali ne cartá ga toliko kot vi.

Navadimo otroka pred vsem na jedi, ki so dober kup, in katerih pripravljanje ni zvezano s premnogimi stroški in s prevelikim delom. Na draga jedila se bode že navadil brez naše pomoči. Ako mu ne diši ta ali ta hrana, berž se poda mati v kuhinjo, ter mu skuha drugo, ktero ima rad. Otroku, ki ima zdrav želodec, diši vsaka jed, in če mu ne, so stariši krivi. „Če mu pa ne diši“, odgovore stariši, „in če bi si pokvaril ž njo želodec, zbolel bi, in le mi bomo imeli na duši njegovo bolezen“. Gotovo da, ali imajo jo že preden zboli otrok. Zakaj pa diši hrana, ki škoduje vašemu otroku, drugemu prav izverstno? Ali ima morda drugačen želodec? Tega vendar ne boste terdili. Ali njegovi stariši so ga navadili na njo, to je. Otroka ne boste imeli vedno pod svojim varstvom. Kaj veste, ako ne bo v poznejih letih navezan na to hrano, ktero mu vi tako skerbno odtegujete.

Še drugi vzrok je, zakaj otroku ne diši hrana. Zato ker morda tudi vam ne. Ako vidite kako tako hrano, takoj skrivite usta, zavihate nos in vzdihnete: ah, to mi ne diši! Otroci vas vidijo, ter so potem tudi kmalu tu z besedami: ah, to mi ne diši! — Jed je jed, dragi moji, ena kot druga vzrasla na zemlji ali iz nje, solnce je sijalo na njo in dež jo je namakal. In če je ena bolj kisle ali grenka kot druga, kaj stori to. Ali morajo biti vse sladke? Človek se mora navaditi na radosti in bridkosti, na kisle in sladke jedi, ali na bolezní se ne sme. Pomnite, kedar rečete, da se mora človek navaditi na vse, da vselej izvzamete bolezní. Ako ste navadili otroka na bolezní, ste ga navadili na kaj hujšega, kot so sim tertje same pregrehe. Če se navadi, bolan biti, ne odverže te navade nikoli. Bolniki iz navade so nevarnejši, nego s pljučnicami in vročinskimi boleznimi. Pri teh imamo vsaj malo upanja, da ozdravijo; ali bolniki iz navade so neozdravljivi. Jedi so vse dobre, kakor vzrastó iz zemlje, ali ljudje jih pokvarijo vse. Ako bi jih žživali brez primeškov, bi si nikdar ne pokvarili želodca. Ljudje, ki mešajo, popravljajo ali pokvarijo jedi in pijače, zaslužijo zapored obešeni biti. Oni so hujši in nevarnejši kot najveći morilci. Ti umore človeka na enkrat, ali oni ga režejo in slabé po kosččkih.

Jedi, ki so dober kup in katerih pripravljanje ne porabi premnogo časa, imenujemo navadne. Ob delavnikih smo še zadovoljni ž njimi; ali v praznikih posežemo že raje po nenavadnih in dražjih. Dostikrat slišimo tudi reči: to je slaba jed. Potrebno se nam zdi, da podamo tu jasen pojem, ktere jedi so slabe. Nekterim so slabe jedi one, ktere so dober kup, in dobre, ktere so drage. Drugi menijo, da so slabe bolj navadne, in dobre tiste, ki prihajajo o večih praznikih na mizo. Tretji pa pravijo, da so slabe domače, dobre pa tuje, t. j. tiste, ki so iz tujih dežel. Vse te sodbe so napačne. Dobre so tudi navadne, in ki so dober kup, in marsiktere domače. Slabe so pa tudi tuje, drage in tiste, ki prihajajo o večih praznikih na mizo. Le popačene ne smejo biti, potem so dobre. Iz tega pa tudi sledi, da so vse pokvarjene slabe.

Sedanji čas je napredoval mnogo, in žalibog tudi v ponarejanji in spačenji jedi in pijač. Ljudje žele hitro obogateti, ali kako! Prodajanje jedil in pijač jih ne more tako naglo narediti bogatinov. Zato se morajo jedila in pijače pomnožiti s takimi stvarmi, ki ne veljajo toliko denarja ali so pa zastonj. Potem je seveda dobiček večí. Celo najnavadnša jedila so v nevarnosti, o kterih bi noben kerst ne sanjal, da so popačena. Oglejmo si jih natančneje.

Moko pomnože prodajalci s kredó, peskom in malcem. To jo stori bolj belo in težjo. Gotovo je, da jedi, ki se napravljajo iz take moke, niso tako tečne kot iz čiste. Komu bi prišlo v glavo, da bi jedel kredó ali pesek; in ako bi ju tudi, bi mu nič ne teknila. Kolikor je krede

pri moki, toliko manjka moke, toliko manj vžitka ima človek od nje. Tudi močijo moko ali kruh, da sta težja, in da toliko več tehtata. Škodljiva je pa tudi moka iz bolnega žita, ki celo usmerti človeka. Ali kaj marajo zato marsikteri prodajalci, češ, da si le polnijo žepe.

Navada je, da devljemo različno sadje in kumare v kis, da jih ohranimo v njem dalj časa. To ni nič napačnega. Ali prodajalci jih prekuhajo v bakrenih posodah, da postanejo lepo zelene. Ta lepa zelena barva ni nič drugega kot zeleni volk, ki se naredi večidel na notranjih stenah bakrenih kotlov. Ž njim se je ostrupil že marsikdo. Čemu pa delajo tako prodajalci? Zato ker vedo, da imamo posebno radi vse, kar se blišči. Ako smo tudi že precej civilizirani, vendar imamo še mnogo divjaškega na sebi. Divjaka tudi najlože privabiš, ako mu pokažeš kaj bliščečega. In tudi civiliziran človek se da preslepiti od vnanjega bleska. Pomnite, da ni vse zlato kar se sveti, in tudi lepa zelena kumara ni najbolja.

Vsakdo vé, da je meso bolnih živin zdravju škodljivo. Da se tako meso kolikor mogoče odpravlja, zato skerbi policija. Vendar ga popolnoma iztrebiti ne more, kajti mnogo bolnih živinčet se pobije na skrivnem. Znano je tudi, da se vsmradi meso, ako stoji dalj časa. Tedaj ni dobro in moralo bi se zavreči. Kaj še, to bi bila zguba denarja. Kdo bi ga pa kar tako zgubiti hotel? Nihče, najmanj pa mesar. Saj zna narediti meso zopet okusno. Primeša mu marsiktere dišave, in zopet je tako, kot od novozaklane živine.

Posebno se gode z mlekom časi čudne reči. Pervič se mu prilije vode, tako da ga je več. Ali ima pa tudi slabejo barvo. Vsak bi lahko izpoznal, da je voda v njem. Mora se še dalje spačiti. Doda se mu moke ali celo apna, da je gosteje. Tudi surovo maslo mora prenašati marsiktere dodatke. Dodene se mu malca, moke, krede i. t. d., da postane težje, in da se tako več skupi za nje. Celu umetno surovo maslo že napravljajo iz govejega loja, svinjske slanine i. t. d. Temu primešajo nekoliko zafrana, da dobi rumenkasto barvo. Škodljiv je pa sir, ki leži na vma-zanih krajih, posebno ako je star. Napravi se v njem tako imenovan sirov strup. Strup pa ni nikdar dober.

Ali ne samo jedi, tudi pijače pokvarjajo mnogo prodajalci. O mleku sem že govoril, kajti ono ni samo pijača, ampak tudi jed. Malemu otroku nadomesti vse drugo. Najnavadniša pijača človekova je pa voda. Tudi te ne dobimo prav čiste. V nji so deloma organske snovi, ali tudi majhene živalice. Ako so v njenem obližji gnojnice, kanali, pokopališča, s katerih dobiva pritoke, ne more biti zdrava. Navadno se že zvananje spozna taka voda. Ona je bolj ali manj kalna, večkrat rumenkasta, časi diši nekoliko, in ako jo pustimo le malo stati, se vsmradi. Ako ne poznamo natanko vodo, katero pijemo, primešajmo ji malo kisa. Najbolje

je seveda, ako jo sami sčistimo. Zdrobimo nekoliko oglja, denimo ga v kako posodo, ki ima spodaj votlino, in vlijmo na nje vodo. Tekla bo skozi oglje in prišla, na drugem koncu popolnoma čista na dan. Na tak način celo iz gnojnice napravimo čisto vodo. Voda je jako potrebna, pa tudi najzdraviša pijača. Ali čista mora biti, brez vseh prituklin in hladna. Merzla kakor tudi goraka je ravno tako škodljiva kot kalna.

O družih pijačah pregovorim le bolj poveršno. Kavno kupimo ali v zernih ali semleto. Ta zerna so pa mnogokrat pobarvana, da imajo lepše lice, semleti kavi je pa dostikrat primešana ječmenova ali ovsena moka, celo oglje. — Še bolj popačen je čaj. Pervič mu je primešanega marsikaj, drugič je pa tudi pobarvan. Niti čaj, niti kava nista posebno priporočati. Ona redita malo človeka. Ako ravno sta vsakdanji živež za ljudi posebno ženskega spola, vendar stori več kruh in mleko, ki sta njima dodana. (Dalej prih.)

Spominske slike iz svetovne razstave I. 1873.

Načertuje Jos. Levičnik, učenik.

(Dalje.)

Motto: „Človek se uči
Dokler živi.“
Narodska prislovica.

Osredek obertnijske palače (Industrie-Palast) in sploh vseh razstavnih sgrad ostal bo pod imenom „Rotunde“ zgodovinsko znamenit mende za vse prihodnje čase. Nadvladala je „Rotunde“ s svojo visoko kupljo vse razstavine poslopja, in prav za prav bi bil moral o nji že prej kaj govoriti. Vse vender ni moglo priti ob enem na versto; bolje pa je enkrat, kot nobenkrat. —

Bral sem (ako se še prav spominjam) pred enkrat, ko se je za razstavo še le snovalo, da bo „Rotunde“ v svoji visokosti prekosila celo kupljo Št. Peterske cerkve v Rimu, pod katero bi, kakor pravijo, lahko stal velikanski zvonik Dunajske Št. Štefanske cerkve. Mogoče, da je bil prvotni projekt res tak; ker so pa pri načertih pozneje marsikaj predelevali, zna biti, da je bilo tudi to modificirano. Škoda! — Prave visokosti je imela „Rotunde“ v vsem skupaj 84 metrov; in ker je bil posredák (Durchmesser) njeni dolg 107 metrov, ni treba v stavbenem oziru človeku biti ravno strokovnjaku, da sprevidi, da se je visokost s širjavedolgostjo slabo strinjala. 32 v velikanskem kolobaru pozidanih in jako ukusno ozališanih stebrov podpiralo je konično izpeljano streho rotundino, ki je bila s podstrešino (ruštom) vred vsa iz železja, ter ni to tehtalo nič manj kot, 78.000 stotov. Tako strašansko težo in pri toliki širjavi na kvišku spraviti ni bilo nikakor drugač mogoče, kakor da se podstre-

šino in streho koj pri tleh sestavili in zgotovili, potem pa po mehaniki vse ob enem kvišku dvigovali ter sprot podzidovali. V nasprotju z navadnimi strehami nahajalo se je pri „Rotunde“ tramovje (Balkenwerk) — se vé, da vse železno — na zunanji strani vravnano; notranja stran ostrejša je bila toraj gladka, služila je ob enem za kupljo nad „Rotunde“ ter bila s pozlačenimi angeljskimi slikami in arabeskami čez in čez obilno prenapolnjena in ozališana. Verhunec „Rotunde“ venčan je bil z velikansko lučirno (Kuppellaterne), skoz katero dohajala je od zgoraj dol svetloba na najimenitnejši oddelek razstave, v osredok namreč. V sredini enega zmed omenjenih 32 stebrov nahajale so se stopnice, po katerih se je zamoglo priti verh „Rotunde“, kjer je bilo napravljeno na znotranji strani hodišče, da se je moglo okoli in okoli priti, in je bil od tam hkrati pregled na ves prostor v podnožju, ter na vse izpostavljene reči, ki jih je obsegala „Rotunde“. Priti pa se je moglo po zložnih stopnicah, se ve, da tudi železnih (ki so bile na zunanji strani strehe vravnane), celo gor do lučirne, okoli katere je bilo na zunanji strani hodišče okrog in okrog. Menim, da čč. gg. bravci vgamejo, da sem tudi jaz lezel tje gor. Bilo mi je nekaj na tem, da bom še čez kaj let reči mogel, da sem bil tudi jez na najvišjem mestu Dunajske razstavne palače, nekaj pa zato, da sem pregledal polno število razstavnih poslopij, in tudi vžival velikanski razgled, ki se je razgrinjal od ondot očem obiskalčevim. Proti zapadu se je razširjal ogromni Dunaj z neštevilnimi svojimi stavbami, palačami, hišami, zvoniki, kupljami, s vsem svojem blišom in bogastvom; zadej za njim dvigoval se je dvoglavni Golovec (Kahlenberg) z zgodovinskimi svojimi stavbami; vštric njega proti severju pak odpirala se je dolina proti Klosterneuburgu, po kateri se vali velikanska Donova. Severna stran kazala mi je dalje novo strugo Donave, za njo pa se je širilo neizmerno in zgodovinsko znamenito Moravsko polje (Marchfeld) tako dalječ, da sta se strinjala planota in obzorje. Izhodnja stran odpirala mi je razgled proti Ogriji tako dalječ, kakor je nesel vid; proti jugu pak vidil sem kraje, katere sem prevozil potovaje proti Dunaji, in po katerih sem se v malih dnevih nadejal poverniti zopet proti ljubljeni domovini. Zapustivši visoki verhunec rotundine kuplje ozrimo se v duhu zdaj še na stvari, ki so bile pod njo razpostavljene. Ali, moj Bog! kdo bo vse to dostojno popisal? Ravno v rotundinem osredku vzdigoval se je velikanski kamniti vodnjak, enak visokemu prekrasnemu monumentu, in iz njega curlelo je slapim enako neštevilno večjih in manjših vodometnih virov, ter zlivalo vodo v orjaško skalnato medenico, ki je vodnjak oklepala. Ta vodnjak je pozneje, ako prav vem, kupila mestna občina Nemškega Gradca za okinčanje nekega ondotnega terga. Okoli vodnjaka pak je bil razpostavljen cvet dragocenosti in umetnije iz raznih domačih dežel in tudi ptujih deržav. Mnogo zmed tega pospravljeno je

bilo v take prelepe omare, da bi človek kmali ne bil vedel, bi li bolj občudoval nje, ali pa v njih poshranjene in izpostavljene stvari. Stalo je dalje ondi več za igranje popolnoma vravnanih glasno veršočih orgelj; mnogo kamnitih monumentov; prekrasna lopa, od šesterih stebrov podpirana, kar je bilo vse umetno sestavljeno in narejeno iz samih stearinovih sveč; model neke francoske terdnjave, iz samih bakrenih in medeninskih izdelkov narejen i. t. d. Tudi livarna ljubljanskega zvonarja gosp. Samassa-ta je ondi imela med mnogimi stvarmi iz njegove tovarne štiri dobro vbrane zvonove, s katerimi se je vsaki večer dajalo znamenje, ko se je imela razstava zapreti. Sploh morem reči, da „Rotunde“ viditi, je bilo gledati lepoto čez lepoto, umetnijo čez umetnijo: na nobenem sejmu celega sveta menda ni viditi lepših in dragocenejših stvari.

Nič manj kot v „Rotunde“ bilo je znamenito in mikavno stopiti tudi v strojstveno poslopje (Maschinenhalle). Oba ta oddelka rastave kazala sta namreč nekako rivaliteto vseh omikanih narodov za predstvo svojih izdelkov in svojega bistroutnja. Strojstveno poslopje pa je bilo timveč vse pozornosti vredno, ker je na prostoru 800 metrov dolge in 50 metrov široke sgrade stalo neštivilno naredb druga pri drugi, ki so djanjsko kazale, kako stroji nadkriljujejo na preumetni način vedno bolj in bolj rokotvore. Dá, celo naravo dobil je že človek pod svojo oblast, kar je očitvidno svedočil oni stroj, ki je po poti umetnosti napravljajl pri tej priči iz vode — led. Poleg te naredbe ogledoval sem pozorno tovarno, ki je napravljajla iz ilovice opeko in cevi za vodotoče; dalje ono, ki je tkala rute iz bombaževine in ob enem tiskala na nje slike razstavnih poslopij; dalje ono, ki je kovala spominske svetinje z navdarjeno podobo „Rotunde“. Drugi stroj vezel je zopet tako krasno pisane preproge in pletenice, da bi kaj lepšega komaj zgotovila roka naj bolj izurjene umetnice. Zopet naprej gnana je bila voda po mehaniki v kake 3—4 sežnje visoko stoječi vodovod, in prelivala se curkoma slapu enako z mogočno-donečim šumenjem navzdol v priredjeni jarek. Poleg tega nahajalo se je ondi mnogo tehtnic, novošegnega gasilnega orodja, hlaponov in skoraj da bi djal neštivilno tacih reči, da bi človek moral biti res univerzalni strokovnjak, ako bi hotel vse take naredbe umeti in se v njih iznajti. Res! v strojstvenem poslopji moral je ogledovalec stermeti nad bistroutnostjo človeško, ki se razodeva v sestavi tako raznovrstnih iznajdb.

(Dalje prihodnjič.)

Slavni deželni zbor! *)

Šolski vodje na Irazrednicah na Kranjskem nimajo funkcijske doklade za svoje vradovanje, pač pa jo imajo vodje 2- in več razrednih ljudskih šol, a v po drugih deželah avstrijske države imajo tudi vodje jednorazrednic primerno, funkcijsko doklado. Jasno je, da imajo vodje jednorazrednic vsaj toliko, ako ne več dela, kakor vodje večrazrednih ljudskih šol.

Težko je uganiti, zakaj se ni vodjem jednorazrednic priznala funkcijska doklada. Drugega vzroka pač ne moremo tukaj najti, kakor tega, da se je slavni deželni zbor ustrašil troška, ako bi se učiteljem jednorazrednic priznala tudi funkcijska priklada, kajti gledé na delo na trud, bi zaslužili učitelji jednorazrednic večo plačo od učiteljev na več razrednih ljudskih šolah. Recimo, da vodje jednorazrednic podučujejo poprek od 100—150 otrok, učni smoter je skoraj ravno taisti, kakor na večrazrednicah, dela tedaj in odgovornosti imajo že dovolj, rečimo dalej, da je na kaki sosedni šoli še kakih 20—40 otrok več in šola je dvorazredna, kjer podučujeta dva učitelja, očitvidno je, da ima učitelj jednorazrednic višej dela in truda, a manj plače od učitelja dvorazrednic. Ako je v kraju dvorazredna šola, a druga učiteljska služba spraznjena, ima jedini učitelj vse delo, ves trud, a vse drugače se stvar zasuče, ako pride še jeden učitelj; prejšni učitelj je nadučitelj in kot vodja ima funkcijsko doklado. Tako vse to zavisí od slučaja.

Pojmo še dalje. Jednorazrednice so praviloma dotirane po 400 gl., največ so po manj ljudnatih in odstranjenih krajih, življenje v takih krajih je navadno draže od življenja po bolj ljudnatih krajih, na jednorazrednicah na Kranjskem sedaj delujejo le starejši, bolj skušeni učitelji, ki se že mnogo in mnogo let trudijo s podučevanjem šolske mladine, ti so po deželni postavi 29. aprila 1873, glej §. 86, 87. prehodnih določeb, tudi zarad letnih doklad na slabejem od učiteljev v novjšem času umeščenih. V enih točkah jih postava prikračuje, a dolžnosti jih ne odvezuje.

Na podlagi teh resničnih razmer prosi tedaj podpisani odbor, da bi se učiteljem na jednorazrednicah, — teh je sedaj okoli 165 na Kranjskem — priznala funkcijska doklada, ako ne višej vsaj po 25 gl.

Ko pošiljamo to prošnjo slavnemu deželnemu zboru, ne zahtevamo, da bi se zarad tega deželska postava pre naredila, niti nočemo, da bi dežela zarad naše prošnje mogla več plačevati, hočemo samo slavnemu zboru v premislek dati, ali bi ne bilo mogoče, stvar tako ukreniti, da bi se tista svota, ki se vsako leto dovoli iz normalnega šolskega zaklada v podporo učiteljem, obrnila za funkcijsko doklado učiteljem na jednorazrednicah. Tista izvanredna podpora, ako stvar prav razumemo, je od tisti časov, ko so bile še stare šolske razmere na Kranjskem, in učitelji po nekih krajih res slabo plačani, tedaj je slavna vlada, da bi učitelji ne terpeli pomankanja, dovolila izvanredne podpore. A sedaj je šolska po-

*) To peticijo je oddalo slovensko učiteljsko društvo po dr. Janezu Bleiweisu sl. dežel. zboru v poslednji sesiji. — Poročevalec finančnega odseka je nasvetoval dnevni red, a dr. Bleiweis je zahteval, naj se prošnja izroči deželnemu odboru, kar je tudi obveljalo. Deželni odbor je izročil peticijo sl. dež. šl. svetu, da pove svoje mnenje (Gutachten), a ta jo je poslal zopet nazaj deželnemu odboru. — Poglavitna stvar bo menda ta-le: Kje se bode denar vzel, ker tega (funkcijske doklade) ni v preliminaru, in dež. šl. postava ne priznava funkcijske doklade vodjem jednorazrednic.

stava izpeljana, kar se tiče učiteljskih plač, za izvanredno podporo se mora prositi od slučaja do slučaja, na svetu je pa rado tako, da kdor je bolj nadležen, več dobi, ako bi se pa ta svota obrnila za funkcijsko doklada, bi jo dobivali redno le učitelji najslabeje plačani, ki že relativno naj dalje časa služijo, in morda doklado najbolj zaslužijo. Tudi iz tega stališča si usojajo podpisani to stvar predlagati slavnemu zboru v blagohotno preudarjenje in razrešenje.

V Ljubljani mesca aprila 1877.

Pripravljalna pot v zemljepisje in zgodovino.

(Konec.)

Kaj je občna povestnica?

Premišljevali smo, koliko se je že od dneva stvarjenja spremenilo poveršje zemlje, meja kopnega in mokrega, koliko se je spremenilo že tudi obnebje, koliko rastlinstvo in živalstvo, tudi smo gledali, kako so se ljudje v teku stoletij po svetu razmnožili, koliko so napredovali v veri, življenji, vednosti in učenosti. — Tako je prišlo, da je poveršje zemlje z vsem, kar je na njem vse drugačno, kakor je bilo ob Adamovem času.

Občna povestnica nas oprav podučuje, zakaj da so se posamezni narodi kviško povzdignili, drugi pa ostali na nižji stopinji omike in izobraženosti, ona nam pripoveduje, kaj važnega se je zgodilo v življenji ljudstev v časih miru in vojske, nam kaže velike može, ki so ob svojem času ljudem bili na veliko korist ali v veliko kazen, ona nam kaže vzroke, zarad katerih se je to vse godilo tako, a ne drugače. Občna povestnica in sveto pismo ste najjimenitnejši učenici človeškemu rodu, nas vodite k svobodi in kreposti, ako njune nauke pazno in umno beremo.

Treba je pa tudi, da vemo, ob katerem času in v kakih dobah, v kakem časoslovnem redu se je vse to veršilo, da ne bomo mislili na pr. da so že o Mozesovem času imeli tiskane bukve, ali da so Izraelci na mesto Jeriho s topovi streljali. — Kdor v občni povestnici pozna red, po katerem so se dogodbe v času verstile, ta razume povestnico kronologično (v časoslovném redu). Kdor pa vé, kaj se je ob istem času v raznih krajih godilo, razume povestnico sinhronistično (sočasno).

Ni pa dosti, da poznamo djanje in zgodbe ljudstev, da vemo za čas, ob katerem so se godile, mika nas pa tudi zvedeti, kje so živeli narodi, od katerih slišimo pripovedovati, kakošna je bila njihova dežela, kakošno morje jo je obdajalo, katere reke so jo pretakale, s kakošnimi gorami je bila preprežena? To nas pa uči zemljepisje. Ta znanost nam predstavlja 1) zemljo, kot premično zvezdo, kakti velikansko oblo, ki se da premeriti, kakor vsaka obla, in to je zvezdoznanski zemljepis, imenujemo ga tudi matematičnega, ker posebno ta veda razjasnuje raz-

mere zemlje k solncu, luni, njeno tekanje in vertenje. 2) Zemljo po njeni sestavi, po obnebj, po gorah in vodah, ki se na zemlji nahajajo in to je prirodoznanski zemljepis, ki nam kaže tudi prirodnine na zemlji, rudništvo, rastlinstvo in živalstvo. 3) Političen (državoznanski) zemljepis govori od zemlje, prebivališča ljudem, ki napravljajo večje ali manjše družbe na zemlji, — države, — od njenih mej, od državljanskih naprav v državi, od mest, trgov in vasi i. t. d.

Kdor vse to pozna in pregleda, ta gleda, tako rekoč, iz visocega stolpa nad dežele in ljudstva, in v jednom hipu pregleda vse dogodbe, ki so se veršile na zemlji, zemlja mu je kakor razgernjena slika, od vsakega kraja ve kaj povedati. — Velik je ta stolp, težko se pride do razgleda, človeku, ki od verha doli gleda, se skoraj v glavu zverti, zato je pa dobro, da zadobimo najprej pregled vsaj takih delov zemlje, ki so nam posebno važni, n. p. naš rojstni kraj, naša ožja in širja domovina. — Tako sem prišel do konca „pripravljavne poti“ v zemljepisje, gradiva sem mnogo pripravil, vsak si bo vedel odbrati, kar njemu naj bolj ugaja, hotel sem pokazati pot, po katerem učitelj lahko varno hodi, da pride do odločenega kraja. — V Rim derži več potov, in jeden stopi notri pri teh, drugi pri drugih vratih.

Dopisi in novice.

— *Iz seje c. k. dež. šol. sveta dné 7. junija 1877.* — Poročilo c. k. dežel. šl. nadzornika za humanistične predmete na srednjih šolah o nadzorovanji ljublj. gimnazije se je vzelo na znanje in predložilo slav. ministerstvu. — Prošnje za službe na gimnaziji v Ljubljani, Rudolfovem, v Kranji in na višji realki v Ljubljani, so se predložile z dotičnimi nasveti slav. ministerstvu. — Odobrile so se nekatere spremembe pri izberi podučnih bukev za gimnazijo v Ljubljani, kakor je ravnateljstvo nasvetovalo; poterdil se je tudi učni črtež za Ljubljansko višo realko za l. 1877/78. Prošnja ljudskega učitelja za dovolitev učiteljskega izpita v oktobrovni dobi 1877 se je predložila slav. ministerstvu. — Kranjskemu deželnemu odboru se je oddalo mnenje zaradi peticije, v kateri se prosi funkcijska doklada učiteljem na jednorazrednicah. — Predlaganje (presentacija) Janeza Terselicha za stalnega učitelja na Čatežu (pri Trebnem) in Franceta Kende v Semiču se je poterdilo, in obema se je dekret napravil. — Pritožbe o rzsodbi c. k. okraj. šl. sveta zaradi šolskih zamud, prošnje za nagrado in denarno pripomoč so se razrešile.

— *Iz seje kranjskega deželnega odbora 9. junija* se poroča: Sklepom krajnega in okrajnega šolskega sveta v Krškem zaradi upeljave nemškega učnega jezika v 4. razred ljudske šole v Krškem in v 3. razred ljudske šole v Leskovci deželni odbor nij pritrnil, ker o tem določujejo učni načrti, kedaj in koliko se ima v tri- in štirirazrednih ljudskih šolah nemški učiti in podučevati. — Pogojem g. Martina Hotschevarja iz Krškega, da prepusti svoje novo poslopje le proti temu Krški občini za ljudske šole in za napravo meščanske šole v Krškem, da v štirirazredni ljudski šoli nemški jezik ostane obligatni učni predmet, v 4.

razr. pa ostane učni jezik, ter da mora biti v meščanski šoli nemški učni jezik, in ta šola ostati za vse čase nemška meščanska šola, dež. odbor nij pritrđil zato, ker nij še rešeno važno vprašanje: kdo bo vzdrževal to šolo in plačeval stroške njene, ki bi znašali vsako leto več tisoč goldinarjev. Po postavi namreč naprava in vzdrževanje meščanskih šol je dolžnost celega šolskega okraja, to je vseh občin, ki bi morale po prikladah na davke skrbeti za plače učiteljev, za učne pripomočke, kurjavo itd. Torej je treba sklepa vseh občin Krškega okraja in njih pritrđenja, da se napravi v Krškem meščanska šola pod pogoji, ki jih Hotschevar stavi. — Prošnje za podelitev dveh Schellenburgovih štipendij za sprejem v Terezijansko akademijo na Dunaji izročil je dež. odbor vladi ter predlagal, katerim prošnjikom naj se štipendiji podelite.

— *Katoliški shod na Dunaji.* (Konec.) K točki a) v pristavku, kjer se govori od zatiranja materinega jezika, opomni poročevalec grof Thun, da so bili časi, ko se niso ozirali na ljudski jezik po šolah, on sam je spoznal, kako mučno je zgol nemško poučevanje bilo osebam, katerim nemščina ni bila materni jezik. No, tega ni več v postavi, a na nekatere narodnosti gledajo vendarle s pisanim očesom, in postava ostane v časih na papirju. Naš nasvet se nekako derži srede, ogibati se hočemo raznarodovanja po šolah, pa tudi zabraniti, da se narodnost ne preverže v nekerščansko narodno strankarstvo.

K točki b) opomni grof Thun, da tukaj gre za ohranitev oziroma pridobitev katoliškega značaja šol in vstanov, ki so bile izvorno katoliške, a zboru ne more nalog biti, pokazati potov, ampak hoče varovati samo princip, praktično pa gre tukaj le za učilni zavod (Studienfond).

K točki c) opomni grof Thun: Tukaj gre za šolsko moranje (Schulzwang). On misli, da se katoliški shod sploh ne more baviti z vprašanjem o posilnem šolstvu, on noče preiskovati pravo države, ko je to moranje vpeljala, on hoče tega omeniti le v tem smislu, da bi se državno šolsko moranje v zlo rabilo, ko bi se otroci katoliških starišev silili, hoditi v nekatoliške šole; knezoškof Sekovski je v svoji znani knjižici imenoval tako moranje naj večo nasilstvo za vest. (Pri nas nihče ne sili otroke v protestantovsko šolo, in vendar-le hodijo tje, dasiravno je katoliških šol na izbero.)

Pri št. 2. povdarja grof Thun potrebo verskega značaja srednjih šol. Pri učiteljiščih je to samo po sebi jasno. Ako hočemo imeti katoliške šole, moramo imeti katoliška učiteljišča. Vsa uprava učiteljišč ne ugaja željam katoliških šolskih mož. Vse poučevanje mora biti verski vravnano, ni zadosti, da je le šola verska.

Pri št. 3. vtemeljuje profesor Rosenthal svoj nasvet zastran naprave svobodnega katoliškega vseučilišča, kaj tacega napraviti je sedaj na Nemškem nemogoče zastran verske borbe, tolika večja potreba je tedaj.

III. Pretres vprašanja, kaj naj se med tem stori, da se zabrani razkristjanjenje mladine.

Dokler se sedanje vredbe pri šolstvu in pri učilništvu ne odpravijo, in se z boljšimi ne nadomestijo, morajo se katoličanje prizadevati na vso moč, da se odvräčujejo nevarnosti, ki prote rastočemu rodu.

Deloma se to zgodi s tem, da se vstanove, ohranjujejo in pospešujejo katoliški privatni zavodi, namreč taki, katere vodijo duhovni redi, varovalnice, šole, sirotišnice, možka in ženska učiteljišča.

Sicer pa gre za to, da se nadomestuje zunaj šole to, kar sedanja šola ne more storiti, gledé na katoliško mišljenje in delavnostno poučevanje v kerščanskem nauku.

Za otroke ljudske šole gre skerb duhovnim oskerbnikom in katehetom, o njih delavnosti tukaj ni govorjenja, na otroke pa tudi merodajno vpliva družinsko življenje in tedaj indirektno ljudsko življenje. Vse kar pripomore, da se katoliške ljudske navade zastran javnih pobožnost, skupne domače molitve, katoliškega pozdravljenja ohranijo, pripomore tudi katoliški odgoji. Za ohranjenje in poterjenje katoliškega življenja po družinah veliko pripomorejo stanovske bratovščine n. p. družba kerščanskih mater. — Tem više stopa mladina v više brezverske učilnice, tolika večja je nevarnost, da ne zgubi kerščanstva. Velik del njih je prisiljen obiskati šole v oddaljenem kraju, od leta do leta bolj občujejo s svetom in nakluče je, s kom občujejo. V tej dobi, ko živa mladina vso akademično prostost, ker bi bilo naj bolj treba podučnega zgleda iz lastnega nadzora in življenja iz katoliškega prepričanja, takrat tega naj bolj primankuje. — Kolikor bolj se učilnice katoliškemu življenju potujčujejo, tolika silnejša je potreba naprav, ki se po eni strani mladini ne vsiljujejo, ko pa vendar pospešujejo materialno in duševno korist, se jim priporočujejo in vabljuje store.

V ta namen se je treba ozirati na te predloge:

1. Katoliški dijaki naj stopijo v ožje združevanje med sabo.
2. Vdeležujejo naj se kerščanskih družeb (Marianske bratovščine) in v bolj zrelih letih dobrodelnih katoliških družeb, posebno pa konferenc sv. Vincenta, ki so namenjene kerščanskemu oskerbovanju revnih.
3. Katoliški dijaki naj stanujejo pri katoliških družinah, ki so terdne v veri.
4. V krajih, kjer so vseučelišča, naj bi katoliški učenjaki imeli v ožjem krogu znanstvene govore za dijake, nekaj iz višjega podučevanja v veri, nekaj pa tudi o drugih naukih, njih pravo razumenje je tesno zvezano s katoliškim prepričanjem.
5. Ko bi se to v vvodu omenjeno počasi razvilo, bi bilo treba skerbeti, da se zopet po razmerah časa vstanove katoliški kolegiji.

Tedaj se sklene:

Katoliški shod spoznava, kako močno je želeli, da bi po vseh deželah katoliški mladinoljubi v soglasji z dušnimi pastirji in predniki katoliških družeb in tovarištev predstojече navete praktično poskušali, je li mogoča njih izpeljava? in o skušnjah, ki jih tukaj dobé, poročali prihodnjemu katoliškemu shodu.

Prične se o tem debata, katere se vdeležujeta tudi dva učenca viših šol. Pervi st. jur. Xaver Mayrhofer pl. Grünbühl pripoveduje, da so na Dunaji osnovali »katoliško-družbinsko tovarištvo dijakov dunajske više šole« po zgledu dijakov v Inšbruku, ki so že pred 14 leti osnovali katoliško akademiško zvezo »Avstrijo«. Med drugim tudi pravi, da bi bilo silno žalostno, ko bi na vsaki avstrijski viši šoli ne bilo vsaj kakih 10—15 dobro katoliških dijakov, ki bi bili jedro prihodnjemu društvu. Govornik povdarja, da je potreba takih družeb objektivna — kar se tiče katoličanstva — a tudi subjektivna, koristna posameznemu.

Mladini je treba voditeljev, ker večkrat sama ne vé, kar ji manjka. Obrača se potem na navzoče gospode, voditelje katoličanov v Avstriji, da bi skerbeli za mladino, ter ji kazali pravo pot.

Drugi, Janez Metzler, starosta akademične zveze »Avstrije« v Inšbruku govori o nalogu katoliških dijaških družeb, ki je, varovati dijaka npravstvenega prepada in gojiti pravo učenost, zato so si katoliške dijaške zveze volile izrek: »In veritate libertas«. (V resnici je svoboda.) Govornik je zato, da bi se druž-

beniki odlikovali s posebnimi barvami, kajti katoliški dijak s tem pokaže, da se tudi vnanje ne sramuje katoličanstva.

V. č. g. Haidinger iz Dunaja omeni pri 3. točki, da je na Dunaji žensko učiteljske populnoma na katoliški podlagi, in razen tega je še drugo tako učiteljske v Avstriji, on povdarja važnost katoliških učiteljskih za učiteljice in nago-varja za materielno podporo.

Pri glasovanji se sprejme resolucija.

IV. nasvet se glasi: Da se zmote modernega šolstva zavračujejo in nevarnosti, ki iz tega izhajajo, odvrtačujejo, treba, da se za izpeljavo tega, za kar so se katoličanje zedinili, pridobe stalna tla. Tedaj se sklene: Katoliški zbor smatra za nujno potrebo, da se v vsaki deželi, in v večji deželi v vsaki škofiji v ta namen ali vstanove posebne družbe, ali da to prevzamejo stalni odseki katoliško-političnih društev, ali, da se kako drugače skerbi, da večji strokovnjaki izpeljujejo in pospešujejo to, kar se je v predstojećih točkah spoznalo namenu primerno in priporočljivo, da se namreč vojska napoveduje brezverski deržavni prisilni šoli, da se pripravlja blagronosen preobrat, in da se varuje mladina razkristjanjenja in to pa, kar je moč v dogovoru s prečastitim škofijstvom, da bodo sposobni zanesljivo poročati in pomagati s svetom in v dejanji, kako se ta stvar razvija v njih deželi z ozirom na postavodajo, administracijo in fakične razmere.

Grof Leo Thun utemeljuje svoj predlog, da se vstanovi delavnostni odsek „Aktions-Comité“ s potrebo, da se izpeljuje delo katoliškega shoda. Samo ob sebi se razume, da je treba privoljenja škofijstva, da se izpeljujejo sklepi katoliškega shoda, uprav tako, kakor se je zbor veršil le pod nadzorstvom (kontrola) in navzočnosti škofov.

To je bilo v odsekovi seji obravnava dné 1. in 2. maja, — a 3. maja je prišel v obravnavo predlog g. župnika Šernerja, da naj se vstanovi katoliški šolski list, ki bode razširjal načela katoliškega shoda potem, ko se bode razšel, v takem listu naj bi se odbijale laži, prevare nasprotnikov. Dotlej, da se tak list vstanovi, priporoča »Moniko«, ki izhaja v Donauwörth-u na Bavarskem 1 krat na teden, ki ima priloga »der Schutzengel« s podobami in je izgled za ljudsko šolstvo, ker se naravnost obrača na otroke. Konečno priporoča govornik »Moniko«, ki na Dunaju izhaja, in ki je list za ženska izrejališča.

(Ko bi »Tovariš« pisal tako odločno kakor pišejo imenovani listi, bi ga bili že zdavnej po perstih kercnili; nemški učitelji, posebno ti zunaj Avstrije, so se že davno ločili v dva tabora, v verski in neverski, in učitelji, ki so v prvem taboru, se tudi ne sramujejo pokazati svojega prepričanja javno, kedar je treba. — Pri nas v Avstriji so pa vse drugačne razmere, kakor zunaj v Nemčiji; v nenemških deželah je za ponemčevanje brez častivrednih izjemb skoraj vse nemštvo, bodi si klerikalno bodi si liberalno, tedaj nam gre tudi boj v prvi verstvi za narodne pravice pri šolstvu. Ali bode po šolah prevagoval verski ali brezverski princip, tega ne moremo odločevati, mi mali narodič slovenski, ali potegovati se nam gre pri vsaki priliki za narodne pravice pri šolstvu. S tem pa nikakor ne rečem, da vero stavljam za narod; národnost, dasiravno sveta in opravičena, ne more biti poslednji namen, ampak v naših okoliščinah se bije boj v prvi verstvi za národnost, tedaj nam gre povdarjati posebno narodnost, tem bolj, ker s tem tudi delamo po zapovedih svete cerkve in kerščanske nrvnosti. Tega prepričanja so menda vsi zreli politikarji na slovenski zemlji in se za nemški liberalizem toliko zmenijo, kolikor za lanski sneg, sicer pa imajo školniki nenemške narodnosti še zmiraj svoje liste, ki so na verskem stališči n. p. »Škol-

nik, časopis katoliškega učiteljstva svetskeho i duhovnično« vzhaja v Pragi 15. a poslednjega vsakega mesca; »Hrvatski učitelj«, časopis za školu i dom, izlazi 1. i 15. mjeseca na celom arku. Naš list tudi dosihmal ni premenil svojega programa, dasiravno so ga od l. 1869, kar je nehala cerkveno nadzornišтво, duhovni zelo popustili in se vzderžuje le po nesamopriddnosti posameznih svetnih in duhovnih učiteljev.

Nasvet g. Šernerja se sprejme. — G. Köhler pravi, da obravnave katoliškega shoda niso še spravile na dan vse zlo brezverskega šolstva, da naj bode sedaj dosti, da se povdarja katoliški značaj šoli. Pa ko bi bili naštevati zlege, bi mogli tudi povedati, da je prisilna šola draža, in manj stori za razumno ljudsko izobraženje, kakor svobodno poučevanje. Poročevalec grof Thun očita novemu šolstvu med drugim tudi to, da je disciplina pri učiteljih in učencih popolnoma ob tla, da ni ga razločka med vaško in mestno ljudsko šolo, da je veliko število neizprašanih in nesposobnih ljudskih učiteljev. (Kar se poslednjega tiče, je le sedaj v prehodni dobi, istina pa je, da prej ni bilo vse zlato, pa tudi sedaj ni vse gerdo; ker se pa od jedne strani vse staro v nič devlje, se pa nikar ne čudimo, da se tudi novo rado graja, v sredi je menda v zlati skledi, svet je čuden in dere iz kota v kot, prej ni nihče pri šoli nič znal, niti mogel vodja biti, ako ni bil svečenik, sedaj pa ni nihče za šolo sposoben, če je svečenik ali neduhoven, če je le prijatelj svečenstva in odločen katolik, pri nas pa, če je narodnjak. Veliko veliko se je že spremenilo v tem kratkem času, kar je imamo nove šolske postave, pa kaj se še bode —?!; juha se nikjer tako topla ne vživa, kakor se na mizo prinese. Vr.) Sprejme se modificiran predlog dekana Renke-ta ki povdarja, da se vsled novih postav podira veljava družine a tudi šole, ker brezverska šola ni v soglasji, marveč dostikrat v nasprotji s katoliško družino. (Ni da bi mogla biti, na osebah je vse ležeče. Vr.) Take so bile resolucije in sklepi v odsekovih sejah.

V skupni seji dné 3. maja je bral poročevalec grof Leo Thun spredaj navedene sklepe in pri I. odstavku govori knezoškof dunajski. Iz njegovega govora povzamemo le tiste točke, v katerih razlaga, da tega, kakor se postava izpeljuje, dostikrat ni v nje, in da nekateri, ki po svoje postavo izpeljujejo, ravnajo naravnost zoper postavo. Med drugim pravi, da so l. 1868, ta čas, ko so delali nove postave, najveljavnejši možje in merodajne osebe rekly, da naj nihče ne misli, da bi po katoliških šolah res kedaj umeščali nekatolike, da v novi postavi l. 1869 je glavni nalog šoli versko-nravna odgoja. A verska odgoja ni mogoča drugej, kakor v verski šoli. Zato, pravi na dalje, da je slavni zbor pravo ukrenil, ko je povdarjal versko šolo. — Sicer, pravi, moramo razločevati pri šolstvu trojno razmerje ali tri stopinje (stadije). Na prvi stopinji smo gotovo tačas, ko tirjamo, da se ima šolsko vprašanje, ki je gotovo toliko važno v svojih posledicah, izpeljati v prijazni vzajemnosti med cerkvijo in državo. — Gotovo bi bila šola najbolje oskerbljena, ko bi se cerkev in država med sabo porazumeli. — Ako pa to ni mogoče, ali vsaj deloma ne, potem smo na drugi stopinji, in ta nam že kaže, da se cerkev in država ločite, kar se tiče upliva in delavnosti. Bili so tedaj taki, ki so zahtevali, ako ni mogoče vzderžati se na prvi stopinji, naj se pa oboje loči. — Teoretično se morda to v marsikaterem obziru priporočuje, kjer se namreč nič boljšega ne doseže, a kar se tiče djanjstva, je taka ločitev silno zoperna za nalog, ki ga ima zverševati ljudska šola, kakor tudi za korist in pravico katoliške cerkve. (Kaj se to pravi z drugimi besedami, ali bolj prosto in umljivo povedano, drugače, kakor to: Pojmo z državnimi naredbami tako daleč, kakor le moremo, tedaj to v prakso

obrnjeno: poterpimo, kar moč, ako ukljubujemo, je to morda slabeje ne le za šolo, marveč tudi za katoliško cerkev.) Govornik nadaljuje: solnce in dež med državo in cerkvijo ni jednako razdeljen, iz tega pa izhaja, naj teorija postavlja še tako lepa načela, kako ima na šolo vplivati cerkev in država, v praksi je stvar vendar-le zmiraj nepovoljna. Pri nas smo pa prišli do tretje stopinje. Pri našem šolstvu načelno ni prijaznega porazumljenja med cerkvijo in državo, tudi cerkev poleg države v šoli avtonomno ne deluje, marveč so izrekli, da bi bilo želeti in da je za državno korist silo važno, ako cerkev pri šoli, ko se vreja in vodi, pomaga in pomore, a cerkvi niso nikakor določili samostojnega delovanja, marveč cerkev naj bo državi v šolskih stvareh poslušna. No, skušnja je učila, da je to položnje vzročilo mnogo neprilicnosti. Pa tudi iz načela moramo pri tem ostati, da se obvaruje samostalno delovanje v vsakem obziru, in sicer že samo ob sebi, pa tudi zarad tega, ko mora cerkev vplivati na zunaj. — Da more cerkev to opraviti povsod in zlasti v šoli, kar od nje zahtevajo, mora delovati samostalno. Govornik povdarja potem, da naj bi cerkev imela vsaj pravico določevati verski nauk, verske vaje, pravi pa tudi nadalje, da s tem še ni vse opravljeno, verouk je le kake dve uri na teden, svetnim učiteljem pa je določenih 20 ali več ur, tudi pri obravnavi svetnih (profanih) reči se ne sme veri škodovati, marveč varovati njena korist. Le potem je cerkvi mogoče, morda le za kratek čas, zhajati.

Gotovo je mogoče marsikaj storiti tudi pri sedanjih postavah. — Kako je to v praksi. Postava se glasi: kdor hoče učiteljsko službo dobiti, mora za to sposoben biti. — Kaj pa, ko bi nastavili judovskega učitelja, ali bi bil ta tudi zmožen otroke versko - nravno podučevati? Navedimo še drug zgled, po postavi imajo cerkveni predstojniki vkazati verske vaje, a svetni učitelji to razglasujejo, in jih prepovedo, ako se take verske vaje ne dajo združiti s šolskim redom. — No, to naj že bilo, ali kaj potem, ako se vse to rabi v duhu cerkvi sovražnem, potem vsakdo iz tega §. naredi, kar hoče. Ostanimo tedaj pri tem in si prizadevajmo na vso moč, da zopet pridemo do verske šole. Med tem se pa moramo na vso moč prizadejati za samostalen cerkven vpliv na verski poduk, na versko in nravno izrejo katoliške šolske mladine. In to je mogoče, kajti šolska postava ne tirja, da bi bili svetni uradniki duhovnim sovražni, tudi nikakor ne dvomim, da tega ne žele tisti, ki imajo oblast v rokah, ker so prepričani, da se le v prijaznem porazumljenji to doseže, kar se ima v šoli izvršiti.

Nihče ne bode tajil, da ima pri šoli delovati država s svojo postavodajo in cerkev pa s svojo delavnostjo, prepričan sem tega, da si obe prizadevate za to, kar je dobro, to pa bote le dosegli, ako v prijaznem porazumljenji šolo vodite in vredujete.

Potem se sprejmo odstavke II. III., ravno tako odstavek IV., ki priporoča vstanovljenje katoliškega šolskega lista in priporočilo »Monike«. X.

— (Šolsko obiskovanje na Štajerskem) napreduje od leta do leta. Lani je bilo od 100 za šolo ugodnih 72—82 šolo obiskajočih, po slovenskem Štajeru toda poprek le 60. Temu je vzrok premalo šol, prevelika oddaljenost do šole in drugo. Sicer pa slovenski kmet ne pošilja še preveč radovoljno svojo deco v šolo.

— (Učiteljski koledar) tudi letos namerava izdati učiteljsko društvo za slovenski Štajer. — Ta koledar ima obsegati vse šole povsod, kjer Slovenci prebivajo; zanimival bi pa posebno, ako bi natanko povedal, koliko je šol na Koroškem še slovensko-nemških, ker število takih šol se od leta do leta zmanjšuje.

— *Cecilijno društvo*, ki šteje že blizu 250 udov, je imelo 14. junija svoj prvi občni zbor, v katerem se je društvo ustanovilo ter izvolilo odbor. Navzočnih je bilo kakih 60 duhovnikov in učiteljev iz dežele in tukajšni udje. Ob 8. uri je bila v stolni cerkvi peta maša; program je našteval 20 toček n. pr: Gregorijanski koral, cerkvena muzika starih in novih časov, jedno,—dvo—tri—čvetoro in petero glasno petje z orgljami in brez orgel. — Zborovanje je bilo v knezoškofovi dvorani in v družbenih zadevah so govorili prost dr. Jarec, preč. knezoškof, prefekt Gnezda, P. Hugolin Sattner iz Rudolfovega in Förster, stolni organist. Za predsednika je bil izvoljen g. dr. A. Jarec, za tajnika g. Gnezda, za vodjo godbe g. Förster, za blagajnika g. Bohinec, dvorni kapelan, odborniki so še g. g.: P. Angelik Hribar, učitelj Majer, P. Sattner, Smrekar in učitelj Stegnar. — Želimo mlademu društvu dober uspeh, da iz cerkve odpravi muziko, katera dostikrat tam ni na pravem kraji, dasiravno profano ljudstvo rado posluša, kake potnice i. dr.; kdor pa pozna naše ljudstvo, pa ne bode želel, da bi se brezobzirno iz naših cerkev odpravljale melodije, ki so se ljudem priljubile, tudi tukaj velja izrek: Qui bene distinguit, bene docet!

— **V Kranji** bode okrajna učiteljska konferenca 21. julija v dvorani mestne občine. Začetek ob 9. uri. Dnevni red. 1. Predsednik otvori skupščino in volita se dva zapisnikarja. 2. Ukazi in uredbe, ki so izšle od zadnje konference, se naznanijo. 3. Opazke predsednikove o priliki nadziranja. 4. Razgovor o naslednjih tvarinah: a) O nadaljevalnem izobraževanju učitelja. Poročuje g. J. Pezdič. b) Je li dobro, da učitelj otroke tudi zunaj šole nadzoruje? Poročuje g. Anton Cirman. c) Podučevanje v petji v ljudski šoli. Poročuje g. A. Kmet. d) V jezиковem podučevanju v spodnjih razredih ljudske šole. Poroč. g. Peter Cebin. e) Novi šoli se večkrat očituje, da ne stori toliko, kolikor stara šola. — Mnenje o tem poroč. g. Jože Levičnik. f) Izobraženje čuvstva za lepoto. Por. g. P. Cebin. 5. Poročilo bukvarničnega odseka in nova volitev. 6. Volitev stalnega odbora. 7. Nasveti.

— *Okrajna učiteljska skupščina za Ljubljansko okolico* bode v sredo 25. julija v licealnem poslopju v Ljubljani. Na dnevnem redu je: 1. Otvorjenje skupščine in volitev dveh perovodij. 2. Postave se obznanijo. 3. Nadzornikove opazke. 4. O geometrijskem oblikoslovju v zvezi z risanjem (poroč. g. Levec). 5. Metoda za lepopisje, da se doseže jednostno postopanje (por. g. Puncuh). 6. Prirodopisje na 1 in 2 razrednih ljudskih šolah (poroč. g. Remec). 7. Telovaja, potem dejanjsko (poroč. g. Fr. Praprotnik). 8. Samostalni predlogi. 9. Poročilo prvomestnikovo bukvarničnega odseka. 10. Volitev bukvarnične komisije in stalnega odbora za učiteljsko konferenco za prihodnje leto.

— *K zrelostnemu* izpitu na c. k. moškem učiteljišču se je oglasil letos le 1 unanji spraševanec; kandidatje III. tečaja imajo še jedno letno poduka; učiteljišča imajo namreč po 4 tečaje. — Na ženskem učiteljišču dela izpit 31 kandidatinj IV. leta. Pismeni izpiti so bili od ponedeljka 25. do inclus. sabote 30. junija. Ustmeni izpit je na moškem 14. a na ženskem od 16. t. m. naprej. — Letni izpiti bodo na ženskem učiteljišču 2., 3., 4. t. m.; a na moškem privzemši vadnico, 7., 9., 10. in 11. t. m. Slovesni sklep bode v saboto 14. julija. Schl. Z.

Premembe pri učiteljstvu.

G. g. Jakob Gostiša v Trebnem in Janez Terselič v Čatežu pri Trebnem poprej začasno a sedaj stalno, France Kenda, učitelj v Semiču. Gdčna. Albertine Jagrič, poprej začasno, sedaj stalno na državni deklški šoli v Gorici.